

Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek

"Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék..." (Vörösmarty Mihály)
A Budapesti Örmény Kisebbségi Önkormányzatok Társulása havonta megjelenő kiadványa

IV. évfolyam 45. szám
2000 november

A Budapesti Örmény Kisebbségi Önkormányzatok Társulásának tagszervezetei: a **II.** kerületi, **VI.** kerületi, **IX.** kerületi és **XI.** kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzatok, valamint az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén délután 17 órakor - hívtatán és hívatlanul mindenkit szeretettel vár klubdélutánjaira a Budapest V. Semmelweis utca 1-3. 1. emeleti zeneterembe.

November

Könyörgés az örmény liturgiából

E hónapban gondolunk azokra, akik itt voltak egykor velünk, szeretnénk velük egységben maradni, úgy gondolni rájuk, mintha ma is itt volnának közöttünk. Hisszük, hogy Istenhez feljutva imádkozni tudnak értünk, s kiesdi, ami nagyon szükséges.

"A mi szent és igaz hitünk egységéért könyörögjünk az Úrhoz! - Uram, irgalmazz!"

Az egység, ami már odaát megvalósult, itt a Fölon csak úgy jön létre, ha az adott isteni kegyelmet jól használjuk fel. Vajon most hogyan tudánk erről elszámolni?

Dr. Sasvári László

Dr. Visy Zsolt
a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma
kulturális helyettes államtitkára előadása
2000. szeptember 29-én

Igen tisztelt elnök asszony, kanonok úr, hölgyeim és uraim!

Néhány hónapja módomban áll figyelemmel kísérni a magyarörmények, örménymagyarok igen aktívvá váló és pozitív előjelekkel ellátható kulturális tevékenységét. Így tehát, amikor az a megtisztelő felkérés ért, hogy vállaljak valamilyen szerepet, megtettem, elvállaltam a védnökséget, mert úgy gondolom, hogy minden jó ügy mellé oda kell állni, segíteni kell mindazt a jó szándékot, azokat a pozitív irányú igyekezeteket, cselekvéseket, melyek a kulturális értékek, az önazonosság, a nyelvi, vallási értékek megtartása, megőrzése és egyúttal a népünk integrációja felé mutatnak. Ilyen gondolatok vezéreltek, amikor ezt a védnökséget elvállaltam.

Szeretettel köszöntöm ezt a konferenciát és bízom benne, hogy az utóbbi időben felkorbácsolódott érzelmek lecsillapításában éppen ennek a konferenciának lesz, lehet döntő szerepe. Senkinek nem lehet célja az, hogy újabb ellentétek szításával, vagy

felkorbácsolásával ne az egyetértés, hanem éppen a különbözőség felé kormányozzon egyes csoportokat. Köszöntöm tehát a konferenciát, remélem és bízom abban, hogy ennek a konferenciának és ennek a mozgalomnak a kihatásai nemcsak Budapesten és nemcsak országhatárokon belül, de azokon kívül is mindenki meglegedésére fognak szolgálni. Történelmi eszme-futtatásra térek át, hisz történészként tudom, így kell megközelíteni ezt a kérdést is...

Ez természetesen az örménység sokezer éves, változatos történelméből fakad, abból a szerepből, amelyet ez a kicsiny, de annál tehetségesebb nép az évezredek folyamán játszott, abból a hatásból, amelyet nemcsak a saját, de az emberiség történetére gyakorolt.

A szabályosan és rendszeresen megjelenő folyóirat lapjairól látom (az *EÖGYKE-füzetek - a szerk. megjegyzése*), hogy nagyon sokan foglalkoznak a közelebbi és távolabbi múlt értékelésével, nagyon sok olyan tanulmány jelent meg, amely értékeli az örménység múltját, jelenét, magyarországi és erdélyi szerepvállalását...Ebből látom, hogy az örménység múltjának ismerete és kutatása központi téma s ezzel a témával itt nagyjából minden jelenlévő is tisztában van.

/.../ A helyettes államtitkár úr ezután megemlítette, hogy a világ első országa, ahol államvallássá lett a kereszténység, Világosító Szent Gerely munkássága nyomán éppen Örményföld volt. Kitért arra, hogy a politikai változások - elsősorban a tatár támadások - korán kiszakították Örményországot a kereszténység köréből, majd így folytatta: Hogyha összevetjük például az egyiptomi kereszténységgel, az alexandriai pátriárka alá tartozó egyházzal, akkor elég sok párhuzamot lehet vonni a kettő között. A kopt - tehát az egyiptomi kereszténység - az arab hódítást követően, 645 után elszigetelődött a keresztény világtól, hiszen az arabok és a moszlim térítő erőszak eltúrte ugyan a kopt közösségeket, de ténylegesen elzárta őket a keresztény világtól, mind Bizánctól, mind pedig Rómától. Több mint ezer év alatt ezek a keresztény közösségek csodálatos módon meg tudták őrizni vallásukat, ragaszkodtak hitükhöz. Természetesen mindazon formához is mereven ragaszkodtak, ami hitbeli, nyelvi és kulturális azonosságukat jelentette... Ez a hit, ez az egyház volt a védőbástyájuk, e mögé vonultak vissza és természetes, hogy nem engedték meg, sem kívülről, sem belülről, hogy ennek a bástyának akár egyetlen köve is kihulljon. Ebből következik az, hogy a kopt keresztény egyház talán a legvilágosabb példa arra, hogy a hosszú elzártság eredményeként rendkívül archaikus, rendkívül korai, akár 1500-1600 évre visszamenő szokásokat, rítust, hagyományokat tartalmaz /.../

Egy kicsit az örmény katolikus közösség is hasonló helyzetbe került, amikor - önhibáján kívül - elszakadva a kereszténység nagy családjától, a kapcsolatok gyérültek, idegen kultúrkörben előbb-utóbb elveszett volna, ha kultúrájához, egyházához nem ragaszkodik annyira, hogy ez mindvégig éltesse. Évszázadokon keresztül megtartották értékeiket, azonosságukat, kultúrájukat, nyelvüket.

Amikor Apafi Mihály a törököktől veszélyeztetett családoknak megengedte, hogy bejöjjenek - előbb saját uradalmának területére, később, szabályos telepítéssel többeknek, szervezetten - akkor egy olyan közösség érkezett, amely kétségtelenül és vitán felül keresztény volt, ugyanakkor különbözött is, ezért "örmény katolikus", amit a kanonok úr is érintett. Vannak az örmény liturgiának bizonyos egyedi sajátosságai, s ehhez a saját nyelvhasználat is hozzátartozik. Hiszen, amikor a III.-V. században ez a közösség kialakult, természetesen a saját nyelvét, illetve a görögöt használta. Ez jellemző a keleti területek keresztény közösségeire.

Az örmény nép hányattatásait ismerjük. Ismerjük a kaukázusi területen, a Krím félszigeten, Moldvában való hányattatásaikat, ismerjük a századunk elején, az I. világháború idején - Franz Werfel által csodálatosan megörökített - szörnyű tragédiát, az örmény genocídiumot,

annak minden borzalmával és poklával... /.../ Az örménység viszont ezen hányattatások következtében számos országba szóródott szét, Lengyelországba és Magyarországra is.

Talán nem veszik rossz néven és talán egyetértenek velem, hogyha méltatom és dicsérem elődeinket: az Erdélyi Fejedelemséget, a Magyar Királyságot, amely bölcsen döntött, amikor nemcsak beengedte, de befogadta az örménységet és olyan hazát adott számukra, amely igazi hazájukká vált. Ez a befogás, nyíltszívűség, a vallási kérdések viszonylag gyors rendezése és az örmény katolikus egyház felállítása, betagozása a katolikus egyházba biztosította az örménységnek, biztosítja ma is és reméljük, hogy fogja a jövőben is biztosítani azt a lehetőséget, hogy vallási hagyományaikhoz, bizonyos mértékig az évezredek egyházi rítusához is hívek maradjanak, de ugyanakkor a Római Anyaszentegyház hű tagjai, részesei is maradjanak.

Ez az a kompromisszum, az a biztosíték és egység, amely az örményeknek Magyarországon megadta a kibontakozás lehetőségét. És éppen ez a nyíltság, ez a tolerancia, ez a befogadókészség biztosította azt, hogy talán a magyarországi örménység az egyetlen a világon, amely csoportnak a képviselői, akár Gyergyószentmiklóson, akár Szamosújváron, vagy másutt, Erdélyben vagy Magyarországon, a Szilágyságban, vagy Vásárhelyen otthon érezzék magukat és úgy legyenek örmények, hogy magyarok, és úgy legyenek magyarok, hogy örmények.

Ez a legfontosabb.

Ennek a jelentősége manapság abban sarkítható, hogy látjuk azokat a mindentől elrugaszkodó törekvéseket, amelyek egyrészt a nacionalizmus jegyében a kisebb csoportok beolvasztását szolgálják, egyfajta „nemzetállam” mámorában ringatva saját magukat, próbálják bekebelezni más népek tulajdonságait, embereit, családjait, szokásait, átmosva az agyukat, átalakítva a szokásokat.

Ennek reakciójaként létezik természetesen a másik oldal, a küzdelem ez ellen, küzdelem az elnemzetlenítés ellen, küzdelem a hagyományok, a vallási, nemzeti, kulturális egység megőrzése. Az egyes, kisebb-nagyobb csoportok egyre hangosabban fogalmazzák meg viszonylagos önállóságukat. Ennek az önállóságnak a kulturális, netán politikai megfogalmazása a nagy, a politikai állam számára esetenként kényelmetlen, kínos... Ez nemcsak a Duna vidékét, nemcsak a Kárpát-medencét jellemzi, hanem egész Európát. Tudjuk jól, hogy a kontinens nyugati, déli és középső részén mely országokban milyen kisebbségi mozgalmak vannak és ezeknek - vagyis a kisebbség és többség igényeinek és küzdelmeinek - összesimítése, az egymás ellen feszülő erőknek az összebékítése kölcsönös erőfeszítéseket igényel, vagy igényelne. Esetenként töréshez vezet a dolog, politikai, nyelvi vagy kulturális határok mentén, vagy akár - a kegyetlen erőszak hatására - végletes lépésekre kerül sor, mint országunktól délre...

Az emberi élet, a történelem mindenre tud példát felmutatni.

Ránézve a Kárpát-medence rendkívül színes etnikai térképére nem az a fő probléma, hogy a határok hol húzódnak. Hisz tudjuk, hogy bármelyik ország etnikai térképe meglehetősen tarka, a mi szempontunkból, magyarok szempontjából ez különösen fájdalmas eredményhez vezet. Az a fő probléma és az a feladat, hogy a politikai határoktól függetlenül azt a kulturális, vallási, egyházi, relatív, különböző fokozatú önállóságot kapja meg az egyén és a csoport, amellyel saját életét, életformáját élheti. A magyarországi örménység háromszáz éve megfogalmazta önmagát és hívek ahhoz az elvhez, hogy ők örménymagyarok, vagy magyarörmények. Ennek az évszázadok során a kapcsolatok sokszínűsége révén bizonyosságát is adta. Hiszem és bízom abban, hogy utódaik Erdélyben és másutt így tesznek továbbra is. Ezt azért is tudom mondani, mert személyesen érint: egyik ükapám örmény volt.

Az a kérdés, hogy az az örmény közösség, amely Erdélyben van, amikor a mai Romániában él bizonyos románosító törekvés, melyik utat választja: a nehezebbet, vagy a könnyebbet.

A könnyebb az, hogy elfelejti magyar kötődését és átszáll a másik csónakba. A nehezebb az, hogy ragaszkodik ahhoz a háromszáz éves tradícióhoz és múlthoz, amely immár szülőföldje: Erdély és amelyhez annyi szál kapcsolja s ahonnan a magyar és nemzetközi politikai, katonai, tudományos életnek oly sok képviselője származott. Sokan itt vannak közöttünk, sokan szerte a nagyvilágban. Azért lehetnek nagyok, mert vállalták a magyarságot, akár a 48-as szabadságharcban, akár máskor. Ez a hagyomány, ez a háromszáz év, ez a kulturális és egyéb kötődés vajon elegendő-e ahhoz, hogy a nehezebb utat válasszák és megmaradjanak Romániában, Erdélyben magyarnak, magyarörménynek? Meglátjuk.
Köszönöm, hogy meghallgattak.

„Kiállni őseinkért, múltunkért, eredményeinkért”

*elhangzott a Terézvárosi Napok 2000. című rendezvénysorozat keretében
a Terézvárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzat
kiállításmegnyitó hangversenyén október 14-én*

Tisztelt Hölgyeim és Uraim, kedves Vendégeink!

Szeretettel köszöntöm Önöket, elsősorban Wertán Zsoltnét, a Terézvárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzat új elnökét, házigazdánkat.

Örömmel tettem eleget annak a felkérésnek, hogy a magyarországi magyarörménység, a történelmi örmény kisebbség képviselőjében alakult Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület nevében néhány gondolatot elmondjak. Egyúttal felhasználok az alkalmat, hogy bemutatkozzam úgy is, mint a Budapesti Örmény Kisebbségi Önkormányzatok Társulásának elnöke, amely elsőként és tudtommal Magyarországon egyetlenként, az örmény kisebbségen belül mindenképpen - négy kerületi önkormányzat, a II., VI., IX. és XI. kerület társulása, amelyhez csatlakozott az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület is.

Az "Örmények a Délvidéken" című, itt látható szép kiállítási anyagot a társulás a Szegedi Örmény Kisebbségi Önkormányzattól kapta kölcsön, hiszen a gyűjtemény Kulturális Egyesületünk Csongrád Megyei Klubjával közösen jött létre. A kiállítás a történelmi múltba tekint vissza, bemutatva az örmény néptörök vándorlását, hazára találását, magyarrá válását, de kulturális identitásának mai napig tartó őrzését is.

És ez a legfontosabb, mert nem szabad elfelejtenünk ősi örmény gyökereinket, sokszor nekünk is tanulnunk kell az ősi örmény kultúrát. Erre egyetemesen szüksége van a világnak, egyetemesen szüksége van a magyar nemzetnek, hogy megismerje, milyen néptörök élt itt vele egy hazában, magyarrá válva, magyar anyanyelvet beszélve, de ősi örmény gyökereit és kultúráját ápolva. Nyolcszáz évvel ezelőtt, a XIII. század elején üttek el otthonunkból, Aniból, az „ezeregytornyú” székesfővárosból. Azóta ez a néptörök többszáz éven keresztül vándorolt, míg a XVII. század közepén talált új, igazi befogadó hazát magának Erdélyben. Apafy Mihály fejedelem nagy érdeme, hogy a törökvilág dúlta Erdély csonka társadalmát felélénkítve befogadta az örmény kereskedőket és iparosokat. Őseink meghálálták a befogadást és igazán a magyar nemzet részévé váltak. A Szent Korona palástja alá helyezték magukat és római katolikus hitüknek megfelelően, örmény rítus szerint élték mindennapjaikat. Kezdetben zárt kolóniákban, később, a XIX. század utolsó harmadától szétszóródva az egész Kárpát medencében, de - hozzátehetem - az egész világon.

Ennek egyik előidézője a trianoni békediktátum volt, amelynek következtében örmény származású, de magyar őseink nem örménységüket, hanem magyarságukat hangsúlyozva nem tették le a hűségüket a román államnak, inkább elhagyták hazájukat, szülőföldjüket. Akik elkerültek az anyaországba, újra kellett kezdeni életüket, egzisztenciájukat. Akik otthon maradtak, kisémmizve tengődtek. A második világháború, majd az utána következő, négy évtizedes kommunista rémuralom a magyarörmény családokat is ismét súlyosan érintette. Korábbi egzisztenciájukat elvesztették, hiszen köztudomású, hogy a közigazgatás, a politikai

élet, a tudományos élet minden területén kiemelkedő szerepet viseltek és foglaltak el elődeink. Mondhatnám, káposzta savanyításától kezdve vagon kirakodásáig minden munkát elvállaltak, hogy családjukat fenntartsák, de magyarságukat akkor sem tagadták meg.

Ezzel a múlttal kell számolnia minden magyarörménynek, a hazai történelmi örménységhez tartozónak. Ezzel a múlttal, amely minden baj ellenére hazájához hű állampolgárokat nevelt. Ezt semmilyen körülmények között nem hagyták fel és nem hagyjuk fel mi sem. Nem hagyjuk el római katolikus hitünket sem, hiszen a Magyar Katolikus Egyház részét képező, annak részegyháza a mi örmény szertartású, római katolikus egyházunk.

Itt soha nem volt ortodoxia, nem voltak ortodox örmények, mint azt a mai politika állítja. Nem voltak örmény nyelvet beszélő örmények, csak a XX. század eleji genocídium elől menekült ide néhány család, amelyek itt maradtak. Többségük tovább ment Amerikába vagy Nyugat-Európába. Ma már csak a XX. század utolsó harmadában betelepült örmények beszélnek az örmény nyelvet. S hál' Istennek beszélnek, hiszen ők azok, akik tarthatják a kapcsolatot a mostani Örményországgal, amely nekünk nem hazánk, mi csak őshazánknak érezzük.

A mai élet, sajnos, politikai és gazdasági megfontolásból kettéválasztotta a hazai örménységet. Mi jó szívvel fogadtuk be a betelepülőket, hiszen nem felejtettük el, hogy őseinket is jó szívvel fogadták be egykor Erdélyben.

Fájdalom, jelenleg a betelepülők egy része elfelejtette ezt a gesztust. Kívánom nekik, hogy tanulják meg a mi európai, közép-európai társadalmi érintkezési formáinkat, magyar hazánkhoz való hűségünket és ebből építkezve talán ők is úgy fogják érezni, hogy hazájuk e táj.

Kissé meghökkenten vettem kezembe egy fotót, amelyet most juttatott el hozzám egyik egyesületi tagtársam. *(A képet lásd előző oldalunkon - a szerk.)* Ez a fotó Kiss Ernő aradi vértanú, altábornagy nemrég avatott emléktáblájáról készült. Mint tudjuk, a 13 aradi vértanú közül ketten voltak örmények: Kiss Ernő és Lázár Vilmos. Kiss Ernő az én családomhoz is tartozik. Azért nézem meghökkenten e képet, mert nem tudom kiolvasni, mi van a bronz dombormű alá írva. Örményül van valami, alatta magyarul, hogy Kiss Ernő. Hát én, mint a történelmi örménység egyik hazai képviselője és mint Kiss Ernő egyik oldalági rokona, kikérem magamnak, hogy örményül írják őszám nevét egy táblára, mert ő már nem beszélté azt a nyelvet, ő magyarörmény volt, tehát örmény származású magyar. Azt hiszem, közösségünk valamennyi tagja kikéri magának ezt a történelemhamisítást.

A történelmet nem lehet meghamisítani, mert az tényekből áll. A mi szerepünk az, hogy a tényeket rögzítsük, ami még nincs rögzítve és megóvjuk, megmentjük a harmadik évezred számára. Éppen ezért szövetkezett a történelmi örmény kisebbség, hogy ennek az értékmentésnek hiteles módját és módszerét alkalmazva, valóban megmentse a mi történelmileg is bizonyított szerepünket a világtörténelemben, a magyar történelemben. Ezért tartjuk fontosnak, hogy minél többször rendezzünk ilyen csodálatos kiállításokat. Ezért tartjuk fontosnak kiadványokban, reprint könyvekben lerögzíteni történelmi és kulturális szerepünket a magyar társadalomban. Ezért tartottuk fontosnak, hogy a millennium évében megrendezzük harmadik egyházi és világi konferenciánkat, amely szeptember 29-től október 1-ig tartott: lerögzíteni kívántuk, hogy az Erdélyben otthon és hazánkban itthon élő magyarörménység egy család. Ezért volt itt közel ötven fő, valamennyi erdélyi közösségünk küldötte, velünk együtt. Itt voltak egyházi kórusaink, örmény szertartású római katolikus egyházunk gyergyószentmiklósi és szamosújvári kórusai, hogy ismét hallhassuk azokat a szép saragánokat, amelyeket mi ugyan már nem tudunk, de amelyeket őseink még énekeltek, s Erdélyben máig éneklük.

S azért volt fontos ez a konferencia, hogy bemutathassuk két új kiadványunkat is. Az egyik: a történelmi örmény kisebbség, az Örmény származású magyar nemesi családok genealógiája, amely Gudenus János József genealógus munkája, s amely 63 színes címerrajzzal színesítve

53 magyar nemesi családot mutat be. Természetesen a címereket az Erdélyi Nagyfejedelemség címere vezeti be, hiszen a mi szülőföldünk Erdély és abban a korban kaptuk meg a letelepedési, majd később a honfiúsítási engedélyt, amikor még az a címer volt az érvényes. Másik kötetünk a második egyházi konferencia anyagát tartalmazza, amelyet tavaly, 1999. november 20-21 között Szamosújváron tartottunk. Szamosújvár az erdélyi örménység székesfővárosa, székesegyháza is ott található. Az Erdélyben élő örmény katolikusok apostoli kormányzója, dr. Jakubinyi György gyulafehérvári püspök. Ez a kötet, majd a későbbiekben megjelenő harmadik konferencia kötete rögzíti az utókor számára, hogy kik vagyunk.

Ez a történelmünk és ez a kultúránk. Ezt már nem lehet meghamisítani. Nem engedjük. Ugyancsak nem fogjuk engedni, hogy egyházunkat kisajátítsa a nemrég alakult, ismeretlen hitelveket valló, (talán ortodox?) Magyarországi Örmény Egyház.

Sajnos, történt egy atrocitás egyházi kongresszusunk utolsó napján az Orlay utcai plébánián, ahol az újonnan betelepülők nagyszámú idegen ember beszerzésével megzavarták rendezvényünket. Megakadályozták a plébánosunkkal megbeszélte zártkörű találkozó megtartását. De dr. Paskai László bíboros úr fővédnökünk helyettese, dr. Csordás Eörs kanonok úr segített részben megoldania a helyzetet, így legalább az erdélyi vendégeink meglátogathatták az örmény múzeumot.

Egyet azonban ne felejtsünk, és erre mindig felhívom a tisztelt magyarörmények figyelmét: a jogainkat nem hagyjuk, mert aki felhagy a jogaival, az már többé nem magyarörmény. Nem saját maga számára, hanem a társadalom számára, hiszen nem is tudnak róla. Tessék az érdekeinket megfelelően képviselni azokon a helyeken, ahol állunk! Ha suszter vagyok, hát ott, ha ügyvéd vagyok, hát azon a helyen! Kiállni öseinkért, múltunkért, eredményeikért. Hiszen nem azért adták az aradi vértanúk életüket a magyar szabadságért, hogy most olyanok büszkélkedjenek velük, akiknek közül sincs hozzájuk, s ráadásul a leszármazottaikat megtagadják.

dr. Issekutz Sarolta

Alávarrás

Az emléktáblát ábrázoló kép címe lehetne: *Ernő, Hamlet és Alex* - ha ez a lap vicclap volna. De ne viccelődjünk. Miként kerülnek bizonyos nevek egy táblára, annak a vésnök a megmondhatója. (Illett volna ráírni a meghívó képes-lapra, hogy ki alkotta magát a képmást! Az a gyanún, hogy Jengibariban Mamikon.)

Mindenki által hozzáférhető dokumentum az 1983-ban Budapesten kiadott "*Az aradi vértanúk*" című dokumentumgyűjtemény. A dokumentumok egy részét németből kellett fordítani, hiszen a tiszteket osztrák hadbírószám elé állították. De vannak magán-levelek is, amelyeket például kivégzése előtt Kiss Ernő a börtönből írt a leányainak, Bobor Györgynének és Dániel Jánosnénak. A korabeli arisztokrácia szokása szerint, ugyancsak németül. Sehol az a bizonyos örmény nyelv...

"Az az örmény, aki örményül beszél!" - fejünkhöz vágta mostanában néhányszor. Kovács Mihály (Kiss Ernő egykori huszára) és Vörös Márton komornyik, akik a vértanú altábornagyot a kivégzés utáni éjszakán eltemették, véletlenül sem említenek örmény szöveget, levelet, beszédet. "Vendégek voltak a Verzár Annánál. Az urak közül Patrubby is megérkezett, Gyertyánffy Dániel pedig azt kérdezte, jól láttam-e, hogy hol volt Kiss Erneszt. (*Hol hevert a teste a várárokban - dcs*) Együtt voltak akkor ezek az örmények mind. /.../ A Karátsonyi Emánuelné is ott volt, ez járt ki a cselédek közé, mert a Verzár Anna, aki nagyon szerette a Kiss Ernesztet, belebetegedett." - mondta jegyzőkönyvbe Vörös Márton 1896-ban, két tanú jelenlétében.

Ugye, az olvasó számára az említett vezetéknevek - Verzár, Patrubány, Gyertyánffi, Karátsonyi - önmagukért beszélnek. Erdélyi s délvidéki örménymagyarok.

"Az az örmény, aki örményül beszél!"

Én tehát nem vagyok az. Te sem, ő sem. Verzár, Vertán, Issekutz, Novák, Gyertyánffi, Patrubány, Dajbukát, erzsébetvárosi Csiky, Császár-Zakariás, Kapdebó, Fejér vagy Lázár - mind nem azok, hisz magyarul éltek-haltak...

Az altábornagy kivétel. Ő még Hamletnek és Alexnek is örmény. Ugyanis hasznos dolog hivatkozni reá, hátha a magyar közvélemény nem veszi észre, hogy "alávarrás" folyik.

Aki látja az emléktáblát a XVIII. kerületben, elolvashatja három nagy magyar nevét.

Jó ez a három név így, együtt: Ernő, Hamlet, Alex. Hármójukból kettő örményül is tud. De azt a nevet akkor is csak így írják: Kiss Ernő. Esetleg, a német nyelvű kivégzési okiratban: Ernest Kiss.

Ezt üzenem a hamis-tolakodó szövegű emléktáblán szereplő Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának.

Mert azt fel sem merem tételezni, hogy a minisztérium nem is tud az egészről... Ilyesmi elő sem fordulhat. (?)

dcs

Színek, vélemények pillanatok

A magyarörmény nemzetközi kulturális napok élményanyaga még hosszú ideig foglalkoztatni fogja a résztvevőket. A sok, gazdag élményből most ismét néhány

Mi lett volna. Ha

...a konferencia feszült tempójában lett volna kedvem elővenni a fényképezőgépet az Orlay utcában.

Kik voltak azok a sötét alakok az Örmény Múzeum előterében? Még, hogy kihívják a rendőrséget és bezárjanak saját rítusú templomunkba...

Milyen jögon, a magyar főváros kellős közepén? Ez már egy újabb tragikomédia! A jótékony idő majd mindent megold. Reméli

Budai Merza Pál

Brassóból

Az október 14-i, terézvárosi ünnepi műsoron *B. Kovács Júlia* is mondott beszédet, igen lényeges és érdekes szempontokat hangsúlyozva. Néhány részlet:

"Számbavenni őket..."

Szeretném, ha a **Novák** nevet is megjegyeznék.

Novák Tódor, a gróf Eszterházyak Belső Szolnok-Doboka megyei birtokának jószágigazgatója vitt először állandó plébánost Magyarlápásra 1782-ben, és a Novák család látta el a mindenkori plébánost 1837-ig minden szükségessel. Fia, Novák Márton építtette ott - édesanyám és édesapám szülőfalujában - az első római katolikus fatemplomot 1813-ban, és önttette-vásárolta a harangokat. 1818-ban Magyarlápusról Szamosújvárra került vissza a család, ott választották főbíróvá Novák Mártont. Az ő fia volt Novák Tivadar, az 1848/49-es forradalom és szabadságharc első mártírja. Fiatal tisztként szolgált az osztrák-magyar hadseregben, s egy este, valamelyik tiszti kaszinóban, vagy borozóban olasz tisztársaival beszélgetve arra akarta rávenni őket, hogy álljanak a szabadságharcosok mellé.

A pincér tudott olaszul, kihallgatta, feljelentette. Bajtársai azt tanácsolták neki, hogy tagadjon, vagy mondja azt, hogy részeg volt, de Novák Tivadar nem akart hazudni. 1849. március 15-én kivégezték.

Az I. és II. világháború örménymagyar - magyarörmény hőseit még nem vettük számba.

Pedig meg kellene tennünk. Mint ahogy a kitelepített, kifosztott, otthonaikból elűzötteket is.

Csak egy nevet említek még: a *Pongrácz Gergelyét*, aki a Corvin-közben állta a sarat még 1956 novemberében is, Pongrácz Gergely ugyanis erdélyi és magyarörmény. Szamosújváron énekelte ő is a saragánokat az örmény szertartású római katolikus templomban, ahol édesanyja, Nusi néni irányította a kórust s az egyházi énekeket megtanította mind a kilenc gyermekének.

Ezekből az apró felvillantásokból is kitetszik, hogy a történelmi magyarörménység nemzetalkotó népcsoport Erdélyben is, Magyarországon is.

Ezt tényszerűen, történelmi hűséggel felmutatni otthon Erdélyben nemcsak fontos, de még sürgősebb feladat is, mint itthon, Magyarországon.

Októberi klubest

Nagyon tudjuk szeretni hőseinket, ha már halottak. Megjegyezzük róluk, hogy hősök, de a többi már a történészek dolga: kutassák csak ők Batthyány Lajos vagy Nagy Imre, Kiss Ernő vagy Mansfeld Péter életét...

Mi majd hivatkozunk a híres alakokra. Főként évfordulókon. Ne higgyük, hogy ez valamiféle "magyar specialitás"... általános, emberi vonás.

Nagyon nehezen tudunk ugyanis megbirkózni az élő legendával, az élő hőssel. Ez érthető, bár nem megbocsátható. Nagyon nehéz kezdfogni valakivel, akinek majd, halála után legalábbis utcanév, emléktábla, netán emlékmű jár. Nagyon nehéz megélni azt, hogy a történelemmel találkozunk.

A Fővárosi Örmény Klub legutóbbi, október 19-én tartott találkozásán efféle feladattal találkoztunk.

A feladat neve: *Pongrácz Gergely*.

A teljességhez hozzátartozik, hogy jelen voltak sokan, akik most először érdeklődtek a Klub iránt. Pongrácz Gergely, az 1956-os legenda, a Corvin-köz parancsnoka vonzotta a közönséget. Az élő legenda különféle dolgokat mond, mondhat, és az is természetes, hogy az odaadó hallgatóság számára az élő legenda minden szava szent.

Hiszen éppen ezért nagy és nehéz élmény az efféle.

Ne feledjük, hogy nem tudhatjuk, milyen verseket írt volna Petőfi (50 évesen), ha életben marad, mit tett volna Aulich Lajos, ha mégsem akasztják fel az aradi vesztőhelyen...

Sajnos, ez fordítva is igaz: képzeljük el, mennyire osztatlan hódolat övezné mondjuk Pongrácz Gergely alakját, ha Kádáréknak sikerül őt elkapniuk és felakasztaniuk.

Hát ezektől a kényszeres megszokásoktól nehéz szabadulni, ettől az olcsó érzelemtől. Hogy csupán holt hőseinkkel tudunk mit kezdeni, ismétlem, nem mi, magyarok", hanem "mi, emberek".

Pongrácz Gergely tanú. Élő legenda.

A Fővárosi Örmény Klub estjén ezúttal a történelemről kiderült, hogy nem múlt, viszont megtörtént. Igenis megtörtént. Úgy történt meg, ahogyan megtörtént s nem föltétlenül úgy, ahogyan később ez s az az irányzat szeretné...

Bevezetőül B. Kovács Júlia néhány részletet olvasott fel Pongrácz Gergely Corvin köz 1956 c. könyvéből

"Őseim /../ Örményországból menekültek, ahol a törökök évszázadokon keresztül mészárolták őket. Alapítói voltak Szamosújvár városának, mely egy völgykatlanban terül el a Szamos partján és annak területét megvették az akkori magyar királytól."

"Családi vonatkozásban, egyik dédnagyapámat a szamosújvári Novák Tivadart, 1849-ben Haynauék agyonlőtték."(ezzel kapcsolatban lásd a 11. oldalon lévő cikkünket - a szerk.)

"Édesapám az első világháborút, mint tartalékos hadnagy harcolta végig. Brussilov tábornok offenzívájának feltartóztatásáért a harmadosztályú katonai érdemkeresztet kapta, a kardokkal díszítve, később pedig vitézzé avatták. Az első világháborúban végzett tevékenységének elismeréséül 19 éremmel tüntették ki."

"1940-ben, Észak-Erdély felszabadulása után, Édesapám Szamosújvár polgármestere lett. Később bevonult és mint tartalékos főhadnagy, majd százados az apahidai vasúti csomópontnak lett a katonai parancsnoka. A második világháborúban apám, négy idősebb testvér és sógorom vett részt. Legidősebb bátyám, Simon hatszor sebesült és ő is megszerezte magának a vitézséget."

Ezután következett az est vendége. Pongrácz Gergely kötetlenül beszélt színes életéről s elsősorban a nagy napokról. Az elhangzottakból részleteket villantunk fel:

November 27-én történt.

Ernő bátyám Erzsébeten lakott.

A hat testvér közül itthon volt édesanyám, kishúgom, Ernő bátyám, a felesége és két kisgyermek, és az anyósom. Én azt gondoltam akkor, hogy engem letartóztatnak és 5-6 évre biztosan bezárnak a börtönbe. És itt marad szerencsétlen Ernő, egy vézna, gyenge fizikumú emberke. Azt gondoltam, hogy most kiviszem édesanyámat és a kishúgomat, majd visszajövök Ernőért. Az történt, hogy 27-én reggel bejöttünk a Boráros térre, a Körúton jöttünk, hogy majd átmegyünk a hídon, és amikor a Corvin közhöz érünk, pontosan a mozi előtt állt egy tank. Egy orosz tank. Ismétlem, ez november 27. A tankon derékig kinn áll egy orosz katona. Édesanyám ránéz, megáll és így szól: Gyerekek, ez az orosz katona egy örmény.

Mondom, anyukám, az Isten áldja meg, menjünk innen, ha valaki itt felismer, akkor baj van. Tűnjünk el azonnal. - Nem, én nem megyek sehova, beszélni akarok vele. Szinte kiszakítja magát a kezünkből, odamegy a tank mellé és örményül felszól.

Az orosz katona kiugrik a tankból, és azt mondja: ajo. Összeölelkeznek az orosz katonával. Na mondom, ha valaki meglátja, hogy a Corvin köz főparancsnokának az édesanyja az orosz katonával ölelkezik, akkor annyi. Hát.., ez volt a történet. Sokat emlegettük édesanyámmal, miután kikerültünk. Végülis 28-án hajnalban léptük át a határt.

Amikor kikerültünk a táborból, regisztráltak, utána édesanyán mindjárt felhívta a mechitaristákat Bécsben. Mindjárt jött egy kocsis, és bevittek minket a kolostor nyaralójába. Azt mondták, hogy a rendelkezésünkre áll, bár november vége volt. Bátyám már ott volt. Ott feküdtem le azzal a gondolattal, hogy másnap visszamegyek Magyarországra. Én nem azért harcoltam végig a forradalmat, hogy most itthagyjam az országot. Másnap reggel arra ébredtem, hogy valami van a lábammal. Bátyám hozott egy láncot két lakattal és az egyik lakat a vaságyon, a másik a lábamat körbefogó vasláncra. Oda voltam láncolva. Amíg meg nem esküdtem édesanyám egészségére és életére, hogy nem jövök haza, addig nem vették le. Három napig feküdtem az ágyban. Ekkor mondtam, na jó, nem jövök haza.

A hetvenes évek elején Madridban éltem. Egyszer beállított hozzám Kádár Dani, az örmény pap. Nagyon megörültem neki, csodálkoztam, Portugáliából jött át. Akkor gyűjtött az Orlay utcai templom javára.

Mondtam, neki, hogy itt Madridban is vannak örmények, összehozom őket. De a madridi örmények keletiek, van egy templomuk is. Beszélgetek néhány örmény barátommal, mondom nekik, hogy mi van.

Meghívták a Kádár Danit. Egy vasárnap a keletiek templomában tart egy misét, előadja miért jött. Nagyon komoly összeget adtak össze a keleti örmények, hogy egy örménykatolikus templom épülhessen Budapesten.

Ilyen emlékeim vannak, és azért mondtam el ezeket, mert annak ellenére, hogy magyar hazafinak vallom magamat - ezért gyakran mondják rám, hogy szélsőjobboldali vagyok, de ez nem igaz. Az örménységről nem feledkeztem meg, a vérem és a vallásom örmény, a szívem magyarrá vált. Az amerikai állampolgárság csak az útlevelelmen változtatott.

A mostani helyzetet nézve azt mondják, nagyon kemény fejű vagyok, nem vagyok hajlandó a kompromisszumra.

Én pedig nem vagyok hajlandó megalkudni.

És lehet, hogy ez az oka annak, hogy az a szervezet, amelynek én tagja, vezetője vagyok, semmilyen támogatást nem kap. Talán azért, mert én nem vagyok hajlandó megalkudni.

De ha most megalkudnék, a pénzért, vajon, amikor oda kerülök (*felfelé mutatva - a szerk.*) a bajtársaim közé, mit fogok majd mondani nekik?

56 nem eladó! Lehet kompromisszumot kötni részletkérdésekben, de elvi kérdésekben nincs kompromisszum. És amikor 56-ról van szó, azok mind elvi kérdések.

Az 56-os múzeum semminemű támogatásban nem részesült.

Arról volt szó, hét-nyolc hónappal ezelőtt, hogy kellene egy 56-os múzeum Budapesten. Hozzam már fel a múzeumot Budapestre. Azt mondtam, nem. Az a múzeum marad, ott, ahol van, Kiskunmajsán. Egy tanyasi iskolában. Kiskunmajsa központjától 5 kilométerre.

Két tanterem van ott, ebben van a múzeum és kint az udvaron egy 122-es löveg, egy 85 mm-es, egy 76 mm-es löveg, egy 57 mm-es, és egy T55-ös páncélos. Ezeket a fegyvereket használtuk 56-ban. Volt 6 darab 76-os és 85 mm-es lövegünk, 4 darab 122-es tarackunk és 11 tankunk. Ezek mind zsákmányolt fegyver voltak. A löszert is zsákmányoltuk hozzá. Az a múzeum marad ott, ahol van.

Egyszer lent volt Homoki, a honvédelmi minisztérium államtitkára, és a Kulturális Minisztérium osztályvezetője, és azt mondták, a honvédség segít, csináljuk meg a múzeumot Budapesten. Azt szeretnék, hogy én legyek a szellemi vezetője. Vállaltam. Azt mondtam rendben van.

Volt egy, nem is egy, hanem három tanácskozás a Honvédelmi Minisztériumban és az egyik tanácskozás során az egyik főosztályvezető azt mondja, igen, igen, kell az 56-os múzeum Budapesten, de honnan lesz rá pénz? Azt mondtam, uraim, lehet, hogy nem nagyon politikus az, amit most mondok, de ha nem mondom ki, akkor felfortyan bennem. Ha a magyar kormánynak van 350 millió forintja egy holocaust múzeumra, legyen legalább annyi egy 56-os múzeumra is. És sajnos nincs. Sajnos nincs. Nem hiszem, hogy az elkövetkező időben lesz Budapesten 56-os múzeum.

Jelcin a legelső amerikai útján a televízióban tett egy kijelentést, azt mondta, hogy a kommunizmus hanyatlása 56-ban kezdődött el. Ezek szerint 56-ban a magyar ifjúság nemcsak forradalmat, hanem világtörténelmet formált.

Emlékezés erdélyi örmény gyökereimre

Anyai nagyanyám vizmai Lukács Márta bihari (és nógrádi) örmény földbirtokos családból származott. A család mindig erősen római katolikus volt, de nagyapám evangélikus vallású, és én nagyon jól emlékszem arra, amikor nyaranta nagyszüleim nógrádberceli és galgagutai birtokán nyaraltunk, akkor nagyapám minden vasárnap elkísérte nagyanyámat a katolikus szentmisére a Bercelen lévő templomba és minden második héten (mert a Galgagután élő evangélikus hívek nagy része szlovák anyanyelvű volt és a pap kéthetente szlovák nyelvű istentiszteletet, kéthetente pedig magyar nyelvűt tartott), nagyanyám kísérte el nagyapámat a

szomszéd falu evangélikus templomába. (Mi, református Fáy-unokák az evangélikus istentiszteletre jártunk és ezt nagyanyám meg is követelte tőlünk, ahogyan katolikus unokatestvéreimtől is, hogy katolikus misére eljárjanak.)

Ez az erős, de más vallásúakkal szemben türelmes vallásosság talán az örmény behatás alatt álló családok egyik legfontosabb tulajdonsága.

Nagyanyám másik tulajdonsága - amellyel valószínűleg szülei nevelési elveit valósította meg - hogy rendkívül szigorú és következetes volt a gyermekei, unokái, sőt, dédunokái nevelésében is, semmiféle kényeztetést nem tűrt el. Ez vonatkozott a gyermekek pénzügyeire is, jóllehet édesapja, Lukács Antal a millennium idején az egyik magyar milliomos volt. Emiatt azonban a gyermekek, unokák semmiféle előnyt nem élvezhettek, de tanulásban, munkában mindig a legtöbbet kellett nyújtaniuk. A család mindig nagyon takarékos volt, megnézték, mire adnak ki pénzt. Nem takarékoskodtak viszont, ha jótékonykodni kellett, de saját magukat sem kényeztették felesleges vásárlásokkal. Ezt az anyagiakban való szigorúságot, fegyelmezettséget, takarékoskodást láttam az örmény kapcsolatú családokra jellemző másik, legfontosabb tulajdonságnak.

Nagyanyám a szüleiről szinte sohasem mesélt az unokáinak, de Lukács-nagyapjáról többször említette, hogy amikor kúriai bíró volt, akkor többször látta, amint a Bihar megyei Szentjános községben lévő birtokon álló házban órákig fel-alá járkált, ha olykor egy-egy halálos ítéletet kellett meghoznia. Az az ember, aki önmagával szemben szigorú, másokkal szemben mindig kereste a mentő körülményeket és csak egészen reménytelen elvetemültség esetén hozott ilyen ítéletet.

Ezt az erkölcsi hozzáállást, az önmagunkkal szembeni szigorúságot, a munkában való fegyelmezettséget, de a más emberekkel szembeni mentő körülmények figyelembevételét és a jó példával nevelést éltem meg, mint az örmény szellemű családok tagjainak harmadik tulajdonságát.

A negyedik ilyen tulajdonság - ami az előzőekből is következik - az volt, hogy az emberi életet nagyrabecsülték és ezért minden családban sok gyermek volt, és mindig igyekeztek a gyermekeket már kicsi korukban összehozni az unokatestvérekkel és beléjük nevelni a családi összetartozás, az egymáson segítség vágyát, ösztönét. Ezt azután én is gyakoroltam, hiszen anyám testvéreinek gyermekeit is segítettem tőlem telhetően, például az elhelyezkedésben. A nálam egy évvel fiatalabb unokahúgomnak (aki az apja révén is örmény jellemzőket mutatott fel), 1952-ben ott találtam politika-mentes állást, ahol magam is dolgoztam: a Budapesti Műszaki Egyetem akadémiai kutatócsoportjában. (Egyébként főnököm, néhai Pattantyús Ábrahám Géza is erdélyi örmény család tagja volt, amint Gudenus könyvéből kiderül és teljesen azonos elveket vallott, mint mi, fiatalok, tehát példaképünk volt.)

Az unokatestvérem ott francia-angol tanári diplomával könyvtáros lett, mert így nem kellett iskolában tanítania (ami 1952-ben elég kellemetlen következményekkel járt volna).

Ez tehát nem más, mint az örmény származásúak összetartása, amit a családi érzés és a hasonlóan neveltek azon ösztönös (tudattalanban létrejövő, tudatossá nem váló) szimpátia-érzése alapoz meg, hogy "similis simili gaudet".

Budapest, 2000. október 21.

Dr. Fáy Csaba

Az érdeklődő sajtóban a szeptember 29.-október 1. közötti konferenciáról megjelenő beszámolókból ismét közlünk egyet, ezúttal a Kolozsvárott megjelenő Krónika című közéleti napilap 2000. október 17-i számából.

Örménymagyar konferenciát tartottak Budapesten Erős identitástudattal rendelkeznek

Budapesten harmadik alkalommal rendezték meg a *Háromszáz éves örmény szertartású római katolikus egyház közösségei Magyarhonban régen és ma* című tanácskozást.

A konferencia meghívottjai előadásokat hallgattak, kiállításokat tekintettek meg, könyvbemutatókon, illetve örmény szertartású római katolikus szentmisén vettek részt. Ugyanakkor megemlékeztek az 1848-49-es forradalom és szabadságharc örmény származású aradi vértanúiról is.

Dr. Issekutz Sarolta, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnöke elmondta, a konferencia célja bebizonyítani, hogy a közösség önállóan él, és nemcsak múltja, jövője is van. A konferencia jó bemutatkozási és közösségszerveződési alkalom az erdélyi közösségek számára. "A rendezvénysorozat a Magyarországon és Erdélyben élő, örmény gyökerű, magyarrá vált népcsoport kulturális, egyházi és társadalmi megnyilatkozása, amelyet az Országos Örmény Önkormányzat a rasszizmust súroló módon nem ismert el, a Nemzetiségi és Etnikai Kisebbségi Hivatal pedig nem támogat" - nyilatkozta az egyesület elnöke.

Dr. Issekutz Sarolta a sajtó képviselőinek hangsúlyozta, szeretnék, ha tisztázódnának a nyilvánosság előtt olyan, a sajtóban és a köztudatban ma még gyakran összerosott egyházi kategóriák, mint az Örmény Szertartású Római Katolikus Részegyház, az Apostoli vagy Ortodox Örmény Egyház, a Magyarországi Örmény Egyház. Ezek vegyítése komoly zavarokat okoz a tulajdonlás, az állami támogatás és a hitélet szempontjából - ezt a konferencia résztvevői is tapasztalhatták. Erre utalva *dr. Issekutz Sarolta* elmondta: "Az elmúlt években többször is a fejünkhöz vágták a kizáró vádat, hogy az az örmény, aki örményül tud. Mit tegyünk tehát mi, akiknek ősei az egykori örmény hazától sok ezer kilométernyire új hazát találtak, és háromszáz év alatt annyira itthon érezték magukat, hogy elmagyarosodtak, magyar anyanyelvűek lettek? A válasz: mi, akiknek ereiben különféle arányban örmény, magyar, román, szász s ki tudja még milyen vér folyik, örménymagyarok vagyunk, háromszáz éve honosak Magyarhonban."

Gyuricsányi Eszter

Krónika - Erdélyi magyar közéleti napilap,
2000 október 17.

Keresztes Zoltán

Az erdélyi örmény KERESZTESEK családfája

IV. rész

Megjegyzendő, hogy a másik örmény városban, "Az erzsébetvárosi örmény családok 1708-ban kezdődő anyakönyvi jegyzetei" szerint is élt már az 1700-as évek elején Keresztes nevű család. (Ávédik Lukács: Erzsébetváros monográfiája).

Az előbb említett Keresztes Antal, aki Szamosújváron született, Gyergyóditróba került (ki tudja hogyan?), és ott vezette oltárhoz Miklós Rózát. Népes családjuk lett. Tekintsük meg az 1885-ben készült képet. (*Lapunk augusztusi számában, a 25. oldalon - a szerk.*) Mint már megírtam, a középen ülő nő Keresztes Antalné született Miklós Róza, körülötte pedig kilenc gyermeke. Ettől a képtől lesz immár élővé minden, valóságos, tapintható, kézzelfogható - a legendából élő valóság: élet.

A közel százéves felvételtől a mi közvetlen őseink néznek reánk. "A szakállas örmények" - emlegettük tréfásan a családban őket. Mind Ditróban születtek, ott éltek le életüket és többségüket az ottani temetőben helyezték örök nyugalomra. Utódaik nagyjából szerteszéledtek. Néhányan Bukarestbe, Aradra, egy család Petrozsénybe, mások Budapestre, vagy a Dunántúlra vetődtek - ennél messzebb talán senki -, ám sokan itt maradtak, a szülőföld közelében, ahol feloldódva-keveredve más erdélyi családokkal, élnek, szorgalmas munkával töltve életüket.

Sokan közülük a fényképen lévő őseink arcát tanulmányozva felismerhetik saját arcvonásaikat, hiszen ők a mi nagy - , déd - vagy ükapáink, ükanyáink. Természetesen ma már egyikük sem "tisztá" örmény származék, a házasságok, más, nem örmény családokkal való keveredés következtében. Férfi felmenő ágon az Antal-Bogdán-Simon-Gergely (1695) "vonal", valamint a feleségeik: Eránosz Veronika, Perint Róza és Misug Mária (lásd a leszármazási táblázatot), eredeti, hamisítatlan örmények. De már a képen látható "anyjuk", Keresztes Antal felesége, a ditrói születésű Miklós Róza is - a kilenc gyermek anyja - talán székely, esetleg örmény-székely eredetű. A kilenc testvér utódainál pedig mind erősebb a keveredési arány, az elegyedés erdélyi magyar, székely családokkal. Ezt tudnunk kell, hogy a családtörténet szövevényes kapcsolatait megértsük. A részletes elemzés azonban már meghaladja e kis írás kereteit. Kedves epizódként jegyzem ide, amit Bisztray Gyula "Jókedvű magyar irodalom" című könyvében találtam. Leírja, hogy a múlt század második felében egy Honfy Keresztessy Pál (semmi közünk a nevéhez!) nevű vándorpoéta járta Erdély és Magyarország falvait, városait s népmulattató fűzfapoétaként gyártotta a rettenetesen rossz versek özönét, különböző alkalmakra, megrendelésre, bizonytalanság miatt kicsi pénzért. A Bolond Istók című élclap közölte néhány versét (lehet, hogy elrettentő példaként). Minket ez azért érdekel, mert őseinket is megverselte. E versikét így jegyezte: "Írtam Gyergyó-Ditróban, 1888 máj. 25. és 27. - Honfy Keresztessy Pál népmulattató, népnevelő." E fércműveken, persze, derülhetünk, de meg is hatódhatunk, amint végigveszi a "gyergyó-ditrói jó firmákat", azaz kereskedőcégeket:

"...Rumot, teát és sajtokat
Kápdebó János szolgáltat.
Akinek finom szappan kell,
Lukács János olcsón ad el...
Jó, egészséges pipaszár,
Melytől nem megy pipába nyál,
Nem kapható senki másnál,
Csakis Keresztes Istvánnál.
Vásik fogad jó székely kolbászra?
Van Keresztes Lukinál mázsa-számra."

Szorgalmas, becsületes kiskereskedők voltak a ditrói Keresztesek: István, Lukács, Gergely, János, Kristóf, Antal. Nem kell szégyenkeznünk miattuk.

E sorok írója gyermekkorában járt Ditróban, először talán 1936-ban, s most, az ötödik X-en túl is - meg egy akkor készült fénykép alapján - jól emlékszik Gergely nagyapjára, aki akkor már nagyon idős volt, s a kilenc testvér közül az utolsó, még életben lévő. Négy évvel később halt meg, 1940-ben, 82 éves korában (ő az, aki a szakállasok képén a legfiatalabb volt, 1885-ben).

Fiú és leányágon mind a kilenc testvér (illetve csak hétről van szó, hiszen kettőről, Katalinról és Lukácsról jóformán semmit sem tudunk), tehát a hét testvérnek 380 utódjáról tudunk adatokat. Közülük 44-en haltak meg, 336 leszármazott él (212 felnőtt és 124 kiskorú) -1982 januárjában.

A családfa elkészítésének története: másfél évtizede állt össze az első vázlat, az édesapámtól szerencsére idejében összegyűjtött, sok-sok családi dokumentum, születési és halotti bizonyítvány, házasságlevél alapján. Majd többszáz levél, telefonátgatás, beszélgetés, személyes utánjárás segítségével gyűltek össze a szükséges adatok. Nem volt könnyű: sokan még saját nagybátyjuk, sőt, testvérük hollétéről, adatairól sem tudtak semmit. De a munka csak elkészült, mintegy 96-98 százalékos teljességgel, de valószínű, hogy itt-ott elírásokkal, hibákkal. (Mindenkint kérek, aki ilyesmit észlel, értesítsen, ugyancsak a családjában ezután beálló változásokról - születések, elhalálozás, stb.)

E sorok írója ezennel leteszi az asztalra e szerény munkát, a Keresztesek családfáját. És egy még újabb feladatra vállalkozik: az a terve, hogy ezekután megírja az erdélyi örmények történetét. Nagy erőpróba lesz, de végre ezt is el kell készítenie valakinek. Remélhetőleg ez is megvalósul.

Persze, végül is meg kell állapítanunk, hogy mi már nem vagyunk örmények. Csak leszármazottai a több mint 300 évvel ezelőtt Erdélybe telepedett örmény népcsoportnak. Sem nyelvünk, sem kultúránk, sem vallásunk nem örmény. Csak az örmény eredet tudata él bennünk. Szorgalmas őseink pedig, akiket a történelem vihara sodort keletről e vidékre, s akik végül e tájakon leltek békés, nyugodt otthonra, megérdemlik, hogy e sorokkal emléket állítsunk nekik. Ezenkívül: nekünk is meg kell tudnunk, kik vagyunk! Honnan jöttünk?

Ezért készült el ez a családfa.

Kolozsvár, 1982. január 1.

Keresztes Zoltán

Hollósy Simonról

A 2000. október 19-én tartott Fővárosi Örmény klubest igen gazdag volt (lásd jelen számunk 12-ik oldalát). A forradalom emlékének szentelt témán kívül a másik érdekes, élvezetes téma Hollósy Simon festészetéről szolt *Murádin Jenő* kolozsvári művészettörténész vetítettképes előadásán.

"Itt Münchenben én viszem az akadémia ellen a lobogót! - olvassuk Hollósy lelkesült kinyilatkoztatását egyik levelében. Benne rejlik e mondatban a magyar művészet sorsfordulójának egész bonyolult alaphelyzete és képletszerűsége. Hiszen a müncheni háttér és kezdetek nélkül nem érthető meg művészetünk kiegyezés utáni állapota, még kevésbé a nagybányai kolónia alapításának súlya, iránymutató jellege. A bajor főváros nagy múltú akadémiaja, művészeti egyesületei, kiállító csarnokai, termékeny műtermei jó időre behatárolták Közép-Európa művészetének helyét és helyzetét. A történelmi- és zsánerfestészet központja, a technikai tökéletességre alapozó, de fantáziátlan akadémizmus erődült itt fellegvárrá a múlt század második felében. Egyszólamúságában azonban nem volt sokáig megtartható ez a művészetpolitikát is kisajátító konzervativizmus. München nem csupán Piloty, Kaulbach, vagy Benczúr festészetét jelentette. Színtere ez a hely a rajtuk túllépő Wilhelm Leibl, Szinyei Merse Pál, majd Hollósy és köre föllépésének. Ha fátyolosan megszűrve is, de idevilágoltak Párizs fényei. A barbizoni Corot, a realista Courbet, a későnaturalista Bastien-Lepage, majd az impresszionisták, s a német földön kibontakozó szecesszió hívei ellenpontozták a változatlanúságot hirdető akadémizmust.

Így született a nagybányai táborverés gondolata is: Münchenben, de a müncheni szellem ellenében!

Hollósy kulcsalakja, valóban zászlóvivője lett e mozgalomnak. A nagybányai kezdeményezés pedig a művészet egyre korszerűbb eredményeit közvetítette Közép- és Kelet-Európa felé. Úttörő lendületével tört át falakat, tömött be szakadékokat Nyugat és Kelet között.

Az erdélyi magyarörmény Hollósy közel húsz éve élt Münchenben a nagybányai alapítás előtt. Maga is tanítványa volt az akadémiának, mégpedig eminens növendéke. Mint számos magyar művésztársa, tanulmányai végeztével nem tért vissza hazájába, hanem az élénk műkereskedelmi forgalmat lebonyolító német nagyvárosban telepedett le. 1885-ben készült nevezetes festményének, a *Tengerihántásnak* sikere nyomán ismerősei magániskola alapítására buzdították. Vállalkozását példátlan siker koronázta. Iskolájának híre messze meghaladta a Münchenben működő tucatnyi szabadiskoláét.

Növendékeinek megemlékezéseiből olvasható ki sikerének titka. Hollósy szuggesztív alkat volt, lenyűgöző egyéniség. Senki nem tudta hatásosabban rávezetni tanítványait a festészet nagyszerűségére, a művészet lényegének átérzésére, mint ő.

Ragaszkodott az oktatás iskolai kereteihez, de a növendékek a legtöbbet lelkesítő magyarázataiból, a kötetlen beszélgetésekből, lényének delejes erejéből nyertek. "Tehetségesítő erővel" hatott rájuk, írta tanítványa, Réti István, olyasformán, hogy a legtöbbet hozta ki belőlük, erejükön felüli képességeket, melyeket azután a tehetségtelenebbek soha többé fölmutatni nem tudtak.

Mednyánszky mondotta róla nagyon ráillően: bármilyen sokan vannak Hollósy társaságában, egyedül "csak ő látszik". Vezérségre született egyénisége leginkább növendékei körében mutatkozott meg. Így történt azután, hogy amikor egy millenniumi kép megfestésére hazahívták, tanítványait magával vitte Nagybányára.

Ez a momentum a kolóniaalapítás történelmi pillanata!

1896. május 6-án érkezett Hollósy növendékeivel és művésztársaival Nagybányára, s hat éven át, minden nyáron megismételték a közös munkálkodásban, kiállítás-szervezésben eltelt táborozást. Iskolája itt is, mint Münchenben, a nemzeti sokszínűség képét mutatta. Magyarokat, németeket, osztrákokat, lengyeleket, románokat, oroszokat, svájciakat, de még gyarmati angolt is találunk a csak nehezen rekonstruált névsorokban. Mesterük, a bürokráciát nem ismerő Hollósy nem vezetett följegyzést a növendékekről.

Hollósy elválása Nagybányától, távozásának oka a kutatás és visszaemlékezések sokat bogozgatott kérdése.

Fájdalmas döntésének művészetpolitikai és személyes okai voltak. Ellentéte egykori alapító társaival a pesti műcsarnokbeli kiállítások során érlelődött. Hollósy még a modernebb fölfogású, de Nagybányán kívüli kortársakkal is elutasította az egyezkedést.

Alapítása önállóságát féltette tőlük, vezéri szerepét látta veszélybe sodródni. Nagybányáról távozva Vajdahunyadra, a Balaton partjára, Máramarosszigetre, az erdélyi Gyaluba, s több éven át a tiszaparti Técsőre vitte le növendékeit. Nagybányáról azonban, a művésztelep későbbi sorsáról többé nem akart tudni; fájó megbántottságát az idő nem oldotta fel soha.

Murádin Jenő

Szeptemberi számunkban ígértük, hogy beszámolót közlünk dr. Issekutz Sarolta velencei úttjáról. A konferenciával kapcsolatos, októberi anyagtorlódás és rövid idő miatt az előző számunkban elmaradt. A hiányt most pótoljuk:

A Mechitarista Rend 300 éve

Különös élmény volt számomra a Mechitarista Rend fennállásának 300 éves évfordulója alkalmából tartott ünnepségen részt venni. Azért is, mert a XII. század óta örmény katolikus őseim közül az erzsébetvárosi *Issekutz Márk* a XVIII. század elején a rend tagja lett,

leánytestvére pedig harmadrendi apáca. Ez a rend telepedett le Erzsébetvároson s hozott létre iskolát 1746-ban.

A majdnem kétszáz éve kettévált - bécsi és velencei - rend 2000. nyarán végre egyesült, visszakapta vezető szerepét a Velencei Mechitarista Rend, melynek főapátja *P. Elia Kilagblian*.

Meghatódottságomat növelte, hogy három éve látogatott az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület a Szent Lázár szigetre, hogy megismerje a velencei mechitaristák múltját és jelenét *P. Fogolyán Miklós Lukács* vezetésével. Fogolyán atya már az égből figyelhette a velenceiek és bécsiek kibékülését, s a hivatalos ünnepségen az erdélyi örmények jelenlétét.

A magyar nyelvterület történelmi örménységét az EÖGYKE képviselte, a magyar nyelvterületnek tehát egyedüli képviselőjeként úgy az erdélyi, mint a magyarországi magyarörmények képviselőjét biztosíthattam, hiszen ugyanazon gyökerekből táplálkozunk s azonos célokért dolgozunk, közösen.

Szeptember 9-én, a velencei Szent Márk székesegyházban *P. Elia Kilagblian* celebrálta az ünnepélyes szentmisét. Jelen volt *Nersesz Pietro XIX.*, a bejruti örmény katolikus pátriárka, valamint a Vatikán küldötteként *Monsignor Claudio Gugerotti*.

A székesegyházba a sekrestye felől vezettek be és a díszvendégeknek szánt első sorba ültettek, így a jereváni külügyminiszter, a bécsi örmény közösségek képviselői, az olaszországi örmény szövetség vezetősége, Libanon, Szíria, Egyiptom és az Egyesült Államok küldöttei között voltam.

A szentmisén a teljes Velencei Mechitarista Rend, valamint a Bécsi Mechitarista Rend közreműködött, *P. Vahan Hovagimian* kivételével.

A vatikáni küldött méltatta a rend egyesülésének jelentőségét és missziós szerepét a világ örménykatolikusságának megőrzésében. Gyönyörű volt *M. Berj Zamkochian* orgonaművész és a Bostoni Filharmonikusok előadásában hallani az ősi saragánokat.

Éreztem, hogy Fogolyán atya ott van és az oldalsó ablakon bevetülő napfényben mosolyogva megismétli: "Van igazság, egyszer minden rendbe jön, csak nem szabad feladni!" (Pedig akkor még nem tudta mindazt, ami a halála utáni időben történt.) Ebbéli hitemben megerősített a külön áldás is, amelyet a velencei főapát úrtól és a bejruti pátriárkától egyaránt kaptam.

Másnap az ünnepség a Szent Lázár szigeten folytatódott, az örmény miniatúrák kiállítása és könyvbemutató kapcsán. Felemelő volt többszázéves metszeteken Ani térképét látni, vagy az erdélyi örmény iskolák nyelvkönyveit, amelyekből őseink tanultak.

A kolostor templomában előadást hallhattunk *Agopik Manoukiantól*, az olaszországi örmény szövetség elnökétől, *Vartan Oskanian* jereváni külügyminisztertől, *Elia Kilagblian* főapáttól.

Itt olvasták fel *Kocsarjan* örmény miniszterelnök üdvözlő levelét is. Az ünnepségen részt vett az ecsmiadzini katolikus küldötte, *Nakkaschian* püspök is.

Az előadásorozatot egy fiatal hegedűművész előadása és *Berj Zamkochian* orgonajátéka zárta. A művész kedves, közvetlen embersége és csodálatos játéka szintén felejthetetlen élmény marad.

A kolostor kerengőjében és kertjében pazar fogadáson láttak vendégül minket, barokk házi zenekar hangjai mellett. Felejthetetlen volt az ünnepi megemlékezés és vendégfogadás, a számunkra oly fontos beszélgetések, amelyeket a velencei rendfőnökkel és a bejruti pátriárkával folytattunk az erdélyi magyarörmények örmény szertartású római katolikus hitéletének biztosítása, és az Orlay utcai templom ügyében. A problémát ismerték és ígéretet tettek mielőbbi megoldására.

Búcsúzóul a főapát úr személyes ajándékait és áldását adta át általam az egész erdélyi örmény gyökerű közösségnek.

dr. Issekutz Sarolta

Megdöbbenéssel hallottuk a fájdalmas hírt, hogy 73 éves korában elhunyt

dr. Gorove László.

1927-ben született Debrecenben, iskoláit szülővárosában és Sátoraljaújhelyen végezte a piaristáknál. 1945-ben a II. Rákóczi Ferenc Gimnáziumban érettségizett. Az orvosi egyetem elvégzése után gyermek- és tüdőgyógyász szakvizsgát tett. Dolgozott klinikán, kórházban, szanatóriumban, körzeti orvosként a monori járásban, Óbudán, és közel negyven évig, a II. kerületben a Henger utcai gyermekorvosi rendelőben.

Sokan ismerték és szerették. Ezer és ezer kisgyermek gyógyítója, orvosa volt. Munkáját mindig hivatásnak érezte, a gyerekeket nagy szeretettel gyógyította. Ahol kellett, megjelent, hogy tudásával segítsen a szenvedő kicsinyeken. Olyan orvos volt, akitől a gyermekek nem féltek, mert jóság sugárzott a szeméből, simogatás a kezéből. De nem csak gyógyított. Sokat tett mint II. kerületi képviselő a közösségért, és aktív munkát fejtett ki az Egészségügyi és Szociális Bizottság elnökeként.

Dr. Gorove László híven teljesítette az "Itt élned, haldod kell" Szózat-beli parancsát. Itt élt, itt halt meg, s a kezdő és végpont közötti időt az emberek szolgálatával töltötte ki. Velünk élt, s vele egy kicsit meghalt valami bennünk is. De értünk élt, és ha a szeretete, gyógyító munkája tovább él, akkor amíg élünk, ő sem hal meg egészen.

Székely Imre

(a Budai Polgár X. évfolyam 20. számában megjelent emlékezése utánnomása)

Családr riport

(folytatás szeptemberi számunkból)

II. rész

Gönczi Edit: Nem került szóba a vallási különbség...

Édesanya: Így különösebben soha szóba nem került, mert, hogy így aztán vegyes lett a házasság, soha szóba nem került a vallás különbség.

Gönczi Edit: Visszatérve a dúsgazdag Falk Kristófra, aki gabonakereskedő volt Erzsébetvároson... maradtak-e a családban könyvek, vagy műtárgyak, vagy értékesebb holmik, amelyek az örmény kultúrát képviselték?

Édesanya: Hát nem tudom, nem, nem tudom ezt mondani, mert ugye nemcsak nagyapád volt, hanem Gizi néniék sok mindent...

Gönczi Edit: Több testvér volt, sokfelé osztódott. Falk Kristóf mivel kereskedett?

Édesanya: Gabona nagykereskedő volt, külföldi kapcsolatai voltak és gyermeke nem volt, olyan szegény leányt vett el, Minni néni -, hogy csak a ruhája volt, ami rajta volt. Még azt is, azt mondja, küldjük vissza.

Gönczi Edit: Örmény volt a Minni néni?

Édesanya: Hát, azt már nem tudom.

Gönczi Edit: És jó módban éltek, jól voltak?

Édesanya: Jól, hát nagy társas életet éltek Erzsébeten. A legelőkelőbb emberekkel volt kapcsolata, akkoriban a gazdag emberek, tudod, nagy társasági életet vittek, hogy aztán végzettsége mi volt, mi nem volt, azt én nem tudom, de nagyanyám sokszor elmondta, hogy sokszor leány korában nagyon sokszor volt náluk, mikor ilyen nagy társaság volt meghíva és milyen nagy vacsorákat adtak, és milyen előkelő emberekkel volt kapcsolata.

Gönczi Edit: Hát igen, Erzsébetvároson rengeteg ügyvéd volt...

Édesanya: Ezt valakinek meg akarod mutatni?

Gönczi Edit: Hát én ezt most vettem elő Falk Kristóf fényképét. Annak idején ilyen fényképeket csináltak, a múlt században, vagy pedig ez nagyítás?

Édesanya: Hát persze. Ez....

Gönczi Edit: Retusált nagyítás. Meg is van, hogy ki készítette. Vasadi K. Erzsi. 1898-ban készült. De magyaros ruha van rajta, a kornak megfelelő viselet.

Édesanya: Az urak, lellem, ilyen ruhában jártak. Az látszik a TV-ben is...

Gönczi Edit: Nyakravalóról, mindenről látszik, hogy egy bizonyos társadalmi réteghez tartozik.

Édesanya: Igen, igen az előkelő társaság...

Gönczi Edit: Nézem a családi vonásokat, hogy mi, mennyire öröklődött tovább... hát, az orrnak az az érdekes, szép ívelése, az megvolt, azt hiszem, hogy a nagyapámnak és neked is. Kimondottan szép és elegáns, tiszta tekintetű, körülbelül negyvenéves forma úr néz szembe a portrén...

Édesanya: Hát, van a Minni nénivel együtt fényképük, az ott volt Gizi néninél, még a temetéskor is láttam, hogy ott van.

Gönczi Edit: Mindenestre szép, hogy az idők eltelte dacára ezt nagyapán az orvos fia diplomájával egy helyen őrizte, úgy felcsavarva, ahogy régebben a diplomákat és az okiratokat őrizték, rendes tekeres formájában.

Édesanya: Péternek mutattam, jaj, azt mondja, örvendek, hogy látom, én ilyen nem láttam.

Gönczi Edit: Azt akartam még megkérdezni Falk Kristóffal kapcsolatban, hogy azon túl, hogy ezt tudjuk róla, hogy módos gabonakereskedő volt, az erzsébetvárosi örménység később is tartotta a kapcsolatot a családdal?

Édesanya: Nem tudok róla.

Gönczi Edit: Fiatal korodban a másik ágbeli rokonsággal kerültetek kapcsolatba az erzsébeti örményekkel?

Édesanya: Jaj, Icaékkal.

Gönczi Edit: Ica néniék révén a Szentpéteri családdal, és még kivel?

Édesanya: A Szentpéteri... hát ott a fél város előkelősége Szentpéteri-familia volt.

Gönczi Edit: Igen, hát az örményeknek az egyik városa ugye... De térjünk vissza Falk Kristófra, akitől örököltetek.

Édesanya: Hát, akkora birtoka volt Udvarhelyen is, hát Szekeresnek az a nagy szőlőse, nekünk úgy egyeztek, hogy csak egy hold jutott szőlőből, s tizenöt hold földből, de cselédlakások voltak ott.

Gönczi Edit: Nem volt neki még azonkívül földbirtoka Darlacon?

Édesanya: Darlacon volt sok.

Gönczi Edit: És Harangláb környékén sok volt?

Édesanya: Ott nem volt. Udvarhelyen volt. Vámosudvarhelyen, de ott is annyi, hogy két vagy három cselédlakás volt a ház mellett, kívül a kerítésen, hogy az ablakon ha kiszóltak, a cselédekkel tudtak beszélni.

Gönczi Edit: És ez mind a Ravasz Vilma nagyanyád örökségéből.

Édesanya: Nagyanyámnak volt három testvére, Ravasz Kálmán, Pesten volt postafőtiszt. Ravasz Miklós kereskedő volt. És még volt egy Anna nevezetű testvérük, Ravasz Anna. Az férjhez volt menve szintén egy tanítóhoz, de meghalt. Gyermeke nem maradt. És emlékszem, hogy az osztozkodásnál sokat kellemetlenkedett az örökösödésnél.

Gönczi Edit: Ezek voltak Ravasz Vilma testvérei.

Édesanya: Ezek voltak. Ravasz Vilmáék négyen voltak testvérek. Két leány volt s két fiú: Miklós és Kálmán.

Gönczi Edit: Ez az öntvény lábos alá való, az ami...

Édesanya: Ez a Falk Kristófé volt.

Gönczi Edit: És a kancsó, amelyiken szász minta van, értékes?

Édesanya: Az is, az is...

Gönczi Edit: Több, mint valószínű, hogy erzsébetvárosi lakos lévén a szászoktól vásárolhatta ezt a kancsót, ami már akkor is régiségzámba ment.

Édesanya: Nem tudom, szívem, én nem tudom... Ez az ivókupája volt, ebből itta a bort...

Gönczi Edit: Szerette a bort?

Édesanya: Nem volt részeges ember.

Gönczi Edit: Nem volt részeges ember, de azért akkoriban is mindennap megitták az adagjukat.

Édesanya: Nagy szőlőse volt Udvarhelyen, Vámosudvarhelyen és Darlacon sok birtoka, úgyhogy külföldre adta el a gabonát, szóval nagykereskedő volt, nem ilyen kicsiben... Nem vett át senkitől, hanem természetesen a földjén, s aztán eladta.

Gönczi Edit: Azt akartam még ezzel kapcsolatban megkérdezni, hogy amikor Te fiatal korodban a rokonság másik ágán újra találkoztál az örményekkel, tehát mint barátokkal, Ica néni rokonsága, baráti kapcsolata révén az erzsébetvárosiakkal, akkor Neked ott milyen tapasztalataid voltak abban a társaságban?

Édesanya: Jaj nagyon aranyos, kedves emberek voltak. Finomak, udvariasak, úgy vigyáztak, hogy, én mivel idegenként kerültem oda, nem megszokott társaságba, nehogy véletlenül unatkozzam. Mielőtt a bálba készültünk, mert először odakészültünk, mondom Gicának: Te, én nem megyek, senkit sem ismerek, én ott nem fogok táncolni. Na, attól te ne félj, mert annyit fogsz táncolni, amennyit csak bírsz. S igaza volt. Ezek ők. Szentpéteri Jenő bácsiéknál voltunk, mert velük volt a kapcsolat, ők jártak oda, s aztán jött a társaság velem. Persze, a diákság fele Szentpéteri volt.

Gönczi Edit: Igen, sőt annyira jól érezted magad, hogy több ízben nyaraltál ott, vagy töltöttél több időt náluk, lehet, hogy éppen télen, mulatság idején. És nevezetes esemény, ami botránnyal határos, de anekdota-számba ment aztán tovább a családban, a Sányi püspökkel való találkozás...

Édesanya: Az igen, az nyáron volt...

Gönczi Edit: De emlékezetes történet... azzal kezdődött, hogy ott voltál Pepi néniéknél, ugye?

Édesanya: Igen. De húszan voltunk hivatalosak ebédre, és ott kinn segítettek a szolgálónak, haranglábi szolgáló volt...segítettek a szolgálónak edényt elrakni, törülgetni...

Húsz ember után el lehet képzelni, egy nagy ebéd után mi edény... S Pepi néni át volt öltözve házi ruhába, a férfiak vették a pokrócot, s párnákat, s lementek a kertbe, s lefeküdtek, mert fáradtak voltak. S nem volt fenn senki. Szentpéteriék lakása olyan volt, ahogy itt, ahogy az a nagy szász kapu, és ahogy bejöttek jobb felől laktak a rokonok, és bal felől ők, de a kapu alatt nyílt az ajtó az ebédlőbe. S úgy tovább hátramelve, ott volt a konyha ajtó, s aztán ott a hálószoza, minden jött errefelé, de ott a kapu alatt lehetett az ebédlőbe bemenni. S, na, jön az öt óra, még öt óra se volt. Jön a plébános a püspökkel.

Gönczi Edit: De hát ők be voltak jelentkezve délutánra, kellett fogadjátok.

Édesanya: Be voltak jelentkezve hat órára.

Gönczi Edit: S egy órával hamarabb jöttek.

Édesanya: Vacsorára hívták, még hamarabb egy óránál. A férfiak a kertben voltak és a Pepi néni szegény azt sem tudta, hogy mit csináljon... Rózsika néni azt mondta, hogy én biza nem megyek, hogy kezet csókoljak neki. Rózsika néni is ott volt velünk a konyhában, senki nem ment.

Gönczi Edit: Tehát érkezett a püspök...

Édesanya: Érkezett a püspök a plébánossal. És, hogy nem tudtak bemenni, mert be volt zárva az ajtó, a kapu alatt, az ebédlő ajtaja, hát jöttek volna hátra a konyhába, ott pedig igazán nem volt szükség a püspök jelenlétére. Elég az hozzá, hogy menjen valaki, ki kell nyissa és fogadja, én nagy hirtelen végigfutottam ott, s kinyitottam s beengedtem. Isten hozta, s nyújtja a

kezet s kezét fogok. S hallom, mondja a pap, hogy protestáns, valamit mond németül a püspök, s aztán láttam a képén a papnak, hogy hát, ez nem tetszik.

Gönczi Edit: Elvárta volna, hogy a katolikus püspököt katolikus fogadja a katolikus háznál.

Édesanya: Igen. Hol vannak a háziak? Mondom, a férfiak a kertben, s a nők a konyhában vannak elfoglalva. S tessék helyet foglalni, s aztán szólok mindjárt.

(folytatjuk)

Kiadványaink, ajánlott könyveink

Saját kiadványok

Szongott Kristóf: A magyarhoni örmény családok Genealógiája - 1.000 Ft

Szongott Kristóf: Szamosújvár Monográfiája

I. kötet - 1.000 Ft

II. kötet - 1.500 Ft

III. kötet - 1.500 Ft

IV kötet - 1.500 Ft

Ávedik Lukács: Erzsébetváros monográfiája (fénymásolat) - 2.000 Ft

Fancsali János: Viski János fiataalkori évei - 800 Ft

Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetek 1997. évkönyv - 1.000 Ft

Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetek 1998. évkönyv - 1.000 Ft

Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetek 1999. évkönyv - 1.000 Ft

dr. Száva Tibor Sándor: A csíkszépvízi SZÁVA család - 900 Ft

Az örmény katolikus egyház története és művészete - konferenciakötet - 1997. november 20-22. Bp., 1.500 Ft

Az erdélyi magyarörmények társadalmi szerepe, örmény-katolikus egyháza és identitástudata régen és ma - 1999. nov. 20-21. Szamosújvár, konferenciakötet 1.500 Ft

Máramarosi havasok Millennium - Máramarosi írók, költők antológiája /Máramaros 2000/- 500 Ft

Gudenus János József: Az örmény származású magyar nemesi családok genealógiája /színes címerrajzokkal/ - 5.000 Ft

Rendelést felveszünk !

A könyvek megvásárolhatók az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelyén, Budapest, I. Donáti u. 7/a. Telefon: 201-1011.

Fogadói idő minden szerdán 16-18 óra között, illetve telefonon egyeztetett időpontban.

Híradó

A Fővárosi Örmény Klub szokásos klubestje 2000. november 16-án lesz a Magyarok Házában, Budapest, V. kerület, Semmelweis u. 1-3. alatt, a Zeneteremben.

Folytatjuk a gyűjtést a gyergyószentmiklósi, és az erzsébetvárosi templom felújítására! Kérünk mindenkit, támogassa ezt a fontos célt, műemléktemplomaink megőrzését. Az adományokat az impresszumban (a lap végén) közölt címen (az EÖGYKE székhelyén) és bankszámlán is el lehet juttatni.

A szamosújvári plébánia tájékoztatása szerint Rubens festményének megtekintése:

- általában szentmise előtt és után

- vasárnap d.e. 10-11 óráig
- kedden du. 17-18 óra között

Ha ettől eltérő időben kívánják csoportok megtekinteni, azt előre jelezzék az Örmény Katolikus Plébánián, Gábor testvérnél (Bakó István Csaba plébános, levélcím: R-3475 Gherla, Parohia Armeano Catolica, Str. Stefan cet Mare Nr. 5., jud. Cluj, telefon /fax: 00-40-64-241-916).

Akinek az ARMÉNIA magyarörmény időszakai szemle alábbi számaiból hiányzik, minimális térítés ellenében megkaphatja az EÖGYKE székhelyén.

Fogadónap: minden szerdán 16-18 óra között, Budapest, I. Donáti u. 7/a.

1997/15. (19.) szám,

1998. évi 1-4 (21-24-ig) szám,

1999. évi I-5. (25-29-ig) szám

Múzeumlátogatás - Nagytétényi Kastély-múzeum - november 21. (kedd) 15 órakor! (3-as busszal a XI. ker. Karinthy Frigyes u. torkolatától - a nagytétényi templomnál kell leszállni. Menetidő kb. 40 perc.) Tárlatvezetés: *Batári Ferenc* főmuzeológus - a múzeum megtekintése kb. két és fél órát tart.

Czetz emléktábla Argentínában

Írtunk már arról, miként tisztelik Argentínában Czetz János tábornokot, mennyi igyekezettel biztosította *Ladányi Domonkos* úr, hogy a tábornok emlékhelyén elhelyezzen egy maréknyi földet a szülőhazából. Most egy újabb, szép és sikeres igyekezet, szép gesztus rövid történetét közöljük - a lebonyolított levelezés segítségével.

Felkérjük vitéz Ladányi Domonkost, a Vitézi Rend Dél-Amerikai Törzskapitányát, hogy az általunk adományozott Czetz János tábornokot ábrázoló bronz domborművet, amit Domonkos Béla szobrász művész alkotott, adja át az Argentínai Katonai Akadémiának. Azzal a kéréssel fordulunk az intézet vezetőségéhez, hogy Czetz János örök nyughelyéhez tétetnék fel, ha ennek nincs akadálya.

Tisztelettel

*Dr. Sasi Nagy István és neje
magyarországi rokonai*

*Nemzeti Katonai Tisztképző Főiskola Igazgatója
El Palomar, 2000. március 20.*

Mélyen tisztelt Doktor Úr!

Tisztelettel fordulok Önhöz, hogy elismerésem és hálás köszönetemet fejezzem ki, az Intézetünknek ajándékozott és annak első igazgatóját Czetz János ezredes ábrázoló bronz domborműért, amit örök nyughelyénél fogunk elhelyezni,

Nagy örömmre szolgálna, ha ennek a bronz domborműnek az ünnepélyes felavatása, szeptember 6-án halálának 96. évfordulóján az Önök jelenlétében történhetne. Nagyrabecsülésem kifejezésével

*Alfredo Antonio Ortiz
dandártábornok*

*Argentin Nemzeti Katonai Tisztképző Főiskola igazgatójának
Tisztelt Alfrédo Antonio Ortiz Dandár Tábornok Úrnak*

Köszönő levelét, melyet Czetz János ezredes bronz dombormű ajándékozásunk alkalmából küldött, megkaptuk.

Nagy boldogsággal tölt el, hogy a domborművet Czetz János örök nyughelyénél helyezik el. Meghívását az avató ünnepségre nagy örömmel fogadtam el, de sajnálatomra ezen részt venni nem tudok. 82. évemben járok, és egészségi állapotom nem teszi lehetővé, hogy személyesen fejet hajtsak.

*Köszönetemet fejezem ki, hogy Önök nem felejtették el Czetz János fáradtságos, tiszta emberi és katonai életútját és azt az áldozatos munkát, amelyet második hazájáért végzett. Szívélyes üdvözetemet küldöm Magyarországról, Czetz János ezredes szülőföldjéről.
Budapest 2000.07.20.*

*Dr. Sasi Nagy István
egyetemi docens és felesége
Dr. Sasi Nagy Istvánné*

Halottak napja s főként: Mindenszentek

Volt már ilyen melegen kezdődő novemberünk, mint az idej.

Aztán negyedike után igencsak hideg lett. A hőmérő akkori állására a meteorológusok emlékeznek, mások csupán arra, hogy a lelkekben mennyire lett hideg, lévén úrrá a rémület, a döbbenet s a mindent elárasztó félelem.

Előtte még, november másodikán, pénteken - ne keressék a naptárat: 1956-ban esett november másodika péntekre - gyertyákat gyújtottak a szürke város lakói az ablakokban, hogy lássák ők is, mások is. Akinek volt szeme a látásra, az látta. Közvilágítás nélkül is fényes volt a város. Belülről...

Az ablakpárkányon, ha a házat, a lakást nem újították fel az évtizedek során, máig ott a mélyedés az akkor gyújtott gyertya után, hiszen elfolyt s megégette a deszkát. Lefestették: a csillogó, magassfényű festék alatt azonban ott a gyertya-égette mélyedés.

Apró, társadalmi hősiességek. Takarások. A lakó odamélyeszi az ujját és a forma érzékelésén át visszatérnek november fényei. Biztonságos emlékező pont: ezért az egyért, hogy a két ablak közötti puhadeszkában mélyedés van, legalább ezért nem viszik el az ember apját a 60-as években a Gyorskocsi utcába. Mert annyi minden másért - mondjuk, egy közepén lyukas zászlóért - elvihetik...

Mert aki azt mondja, hogy a félelem gyávaságot jelent, az nem ember, csak filmhős, amerikai, vagy szovjet díszletek között.

A félelem az egyik legemberibb érzés, akkor is, ha nem szeretjük. Hiszen a félelem a remény testvére. Az Olajfák hegyén sokan szoktak vérkönnyeket izzadni, az lehet, hogy egyszer-e egyszer minden emberfia izzad vérkönnyeket, mert fél... Húsvétről Húsvétra, Mindenszentekről Mindenszentekre, napról napra...

Jólistmert evangéliumi idézet, hogy nem az szennyezi be az embert, ami bemegy a száján, hanem ami kijön rajta. Forgathatjuk így is: nem az szennyezi be az embert, hogy honnan jött, hanem az, hogy hová tart...

Néhány nappal a szörnyű hideg előtt, amikor végülis lánctalpak csinálták az időjárást, alatt, a Kőrmöci lépcső sarkán, a Vérmezővel szemben éjjel kettőkor megállt egy "löveghordozó,

hernyótalpas, páncélozott harci jármű" - normális nevén tank - és elsütötte az ágyút. A két épület közé zárt kis utcában rémeset dörrent a lövés, még az is hallatszott, hogy a lánctalp megcsikordul a járdán, amint az ágyú visszarúgásától a tank hátralődul néhány centiméternyit. A lakók pizsamára kapták a nagykabátot, hogy 1945-ből örökölt szokás szerint a pincébe induljanak. A robbanó lövedék a légvonalban háromszáz méternyire, a Magyar Jakobinusok terén álló házat találta, úgy a második emelet környékén, a lyuk hónapokig tátongott, aztán rendbehozták, ma már megtalálhatatlan a nyoma.

Megjöttek, néhány nappal az időjárás fordulat után a házkutatók is, vegyesen orosz sorkatona, és magyar ávós. A régi építésű házban álltak még (a gyakorta nem működő központi fűtés alternatívájaként) vaskályhák és cserépkályhák s az emberek kilószámra "fűtöttek" a novemberi hidegben röplappal, újsággal, plakáttal... mindazzal a szent papírral, amit egy heti szabadság kitermelt magából. Pontosabban: amit egy heti szabadság és remény kitermelt a társadalomból. A korábban félelemmel telített, felbátorodó emberekből, a mindentől megfosztott, reménykedő emberekből.

Jöttek aztán még hidegebb idők is, bár júniusi napfény ragyogott be mindent, mégis jeges a fuvallat... De csak azért, mert a Föld a Nap körül másként kering, mint azt néha a földlakók tapasztalják. (Igaz, mindebben komoly szerepet játszik a földrajz is: milyen tájon lakik a földlakó?)

A Föld északi féltekéjét beragyoghatta június napfénye, még a gyerekek focizhattak a parkokban s a lányok tizenennyolc évesen ugyanúgy készültek a randira, mint sok évvel később, vagy ma, vagy tízezer évvel korábban. Legfeljebb illatszerre jóval gyatrábbra tehetek szert, mint manapság, vagy tízezer éve. De akkor is november negyedike volt, június 16-án.

Az aradi várárok akkor a budapesti Kozma-utca tájára költözött, bárki, bárhogy magyarózkodik naptárral, utólagos véleménnyel és politikával hadonászva.

A focizó gyerekek és az ajkukat festő lányok, akik ma már mind ötven-hatvan évesek, tudták. Hiszen még előbb, 1957 novemberében... a farkasréti temető főbejáratánál az egyszerű, szélező kővel körülrakott, kerek, füves sziget, amelyre korábban soha, senki sem figyelt oda, hiszen csak arra való volt, hogy legyen, komolyabb funkció nélkül... nos, 1957-ben Mindenszentekkor s Halottak napján lángolt az egész: ezernyi gyertya (megint a gyertyák!) állítva a szélkövekre körbe-körbe, Senki sem mondta a másiknak. Mindenki tudta, kinek, minek, miért visz oda gyertyát s gondosan visszagyűjtja a másik gyertyáját is, ha a szél elfújta a lángját...

Sok láng volt, sok ember és sok csend... Halottaink talán még sohasem éltek annyira, mint akkor...

Soha? A mi életünkben még soha.

A focizó gyerekek és a randira készülő lányok csak ritkán, és csak megbízhatónak ítélt környezetben beszéltek. Aztán, persze, sokan egyre kevésbé beszéltek róla. A félelem emberi érzés.

Az utca aszfaltja azonban őrizte a novemberi lánctalpak nyomát.

A felejtés ugyanúgy emberi vonás, mint a félelem.

Az aszfaltot feltörik, újraöntik és már nyoma sincs rajta egykori lánctalpak cakkos mintázatának.

Mégis, ha jobban megnézed alkonyi fényben, vagy a reggeli, még reményteli, tiszta ragyogásban: ott van, a tucatnyiszor újraöntött aszfalton 1956 november 4-ének nyoma. Ott van a pesti srácok nyoma, még akkor is, ha ma már olcsón lehet s népszerűen érdemes őket emlegetni.

Ahányszor újraöntik az aszfaltot, halványan, de előjön a minta. Csak oda kell nézni.

Ez már - úgy látszik - valahogyan benne van ebben a talajban...

Az aszfalton túl halványuló, gázolajtól pusztuló Vérmező földjében ott van Sigray, Hajnóczy, Szentmarjai, Martinovics nyoma... valahol egy győri, kövezett utca mélyén Apor püspök

nyoma... Arad földje, az igazán tucatszamba menő várak szétterjedt egy egész országra, egy sok nemzetből, fajból, vallásból álló NEMZET által lakott földre, a tizenhármak (s Batthányival, Lenkeyvel tizenötök, s Kazinczyval s Novákkal s a többiekkel... hányak is?) földjébe, az utcák, terek, egykori s holnapi kivégzőhelyek aszfaltja alá...

...bevonult oda Dózsa György megsütött teste, akit a későbbi király, a Zápolya sütött meg, mert nem volt elég egyszerű halálos ítélet, kellett hozzá messzehangzó, demonstratív kínzás, hogy dédunokájuk is megemlegesse... (a sütőmester azután rájött, hogyha harctérre teszi Magyarországot, csupán annyit kap cserébe, hogy a nürnbergi, vagy milánói templomok nagyharangjai gyászra kondulnak, de a mi országunk - az ő országa - elvész... s végül is lett Zápolya s György barát által Erdélyi Fejedelemség, amely befogadóan a magyar történet nagy-nagy fejezete... ki meri azt mondani, hogy érti az időket?) ...valahova az aszfaltok alá bevonult a rodostói magányból Mikes Kelemen is, hogy aztán már csak a szél fújjon-süvítsen Késmárk felől, nádsípos török eredetű tárogatók rikoltó hangját hordozva...

...beköltöztek oda a Don-kanyarból is, be a gályára hurcolt prédikátorok és a Dunaparra hurcolt s vízbe lőtt zsidó-magyarok is, akár Mohács fölösleges halottjai...

Beköltözött mindez a kádárosított fridzsiderektől elfoglalt lelkek alá. Ott van, láthatatlanul kidomborodik.

A mi Mindenszentjeink. A tied is, akárhonnan jöttél... Csak figyelj oda, a törött, alkonyi fényben.

dcs

Emlékezni és emlékeztetni 56-ra...

Október 21-én

az *Erdélyi Szövetség* és az *Erdélyi Magyarság* című folyóirat meghívására részt vettünk az "1956 - megtorlás Erdélyben" című emlékülésen. Többek között Gagyi Balla István kolozsvári történész ismertette 56 erdélyi eseményeit, a megtorlás rémségeit. Október 23-án részt vettünk Tóth Ilona orvostanhallgató mártír mellszobrának leleplezésén, Laki Károly mátyásföldi magánmúzeumának kertjében. A szobrot, amely Domonkos Béla szobrászművész alkotása, Dávid Ibolya igazságügyminiszter leplezte le.

Október 24-én

Mansfeld Péter emléktáblájánál, a II. kerületi Medve-utcai iskola falánál "*Emlékezz úgy, ahogy én emlékezem*" címmel adtak elő a Móricz Zsigmond Gimnázium végzős hallgatói megrendítő összeállítását. Hamvas Béla, Füst Milán, Gömöri György, Kannás Alajos, Szilágyi Domokos, Illyés Gyula, Déry Tibor, Márai Sándor és Buda Ferenc művei hangzottak el. A fiatalok drámai erővel elevenítették fel a hozzájuk hasonló korú 56-os fiatalok világát, így tisztelegve a mártír *Mansfeld Péter* emléke előtt.

Október 25-én

a Parlament előtt az áldozatok jelképes sírjánál koszorúzott az EÖGYKE küldöttsége is az 1956-os "véres csütörtök" áldozataira emlékezve.

Október 29-én

dr. Szentpétery Tibor "*Budapest sebei - a forradalom nyomai Pest-Buda utcáin 1956-ban*" című fotókiállítását a Máriaremete-Hidegkúti Ökumenikus Általános Iskolában nyitották meg. A képek: "Műemlékek pusztulása", "Sorbanállás", "Corvin-köz", "Széna tér", "A város több pontján gyűjtik az adományokat" és még számos kép, dokumentum mint stációk elevenítik fel október napjait.

November 1-én

az Erdélyi Gyülekezet meghívására részt vettünk a Reménység Szigetén az *Erdélyi Halottak Napja* tiszteletére rendezett istentiszteleten és misén, amelyet Czirják Árpád, a gyulafehérvári érsek helynöke és Zalatnay István, az Erdélyi Gyülekezet református lelkésze tartott az erre a célra létesített emlékhelyen.

November 3-án

adták át a Magyarok Házában az ezévi "Bethlen Gábor", "Márton Áron" és "Tamási Áron" díjakat. "Márton Áron" díjat kapott erdélyi közörségünk kiváló személyisége, *Beder Tibor* Hargita-megyei tanfelügyelő. Életútját *Beke György* író ismertette. A díjazottnak ezúton is gratulálunk.

Fancsali János

A gyönyörű könyv

Immár egy hónapja boldog tulajdonosa vagyok az évtized legszebb magyarörmény tárgyú könyvének. Gudenus János József tudását méltatnom tévedés lenne, megtették immár sokszor, avatottabb mások. Inkább hihetetlen áldozat-készségét említeném, amely - öröömre - kiemelte őt a szakemberek közül és a lelkes emberek közösségébe sorolja sokak számára.

A könyv - amikor végre leülhettem vele kettesben - mintha az egész magyarörmény történelmet elevenítette volna fel. Magyar nyelvterületen mindenhol ott találjuk őseinket, Brassótól Kassáig, Győrtől Újvidékig. (A következő, valószínűleg többkötetes kiadásban, célszerű lesz egy helységnévmutatót is csatolni hozzá.)

Őseinket mondtam, bár magyarörmény származásom legutóbbi láncszeme nem tartozik a nemesi családokhoz, de a korábbi rokonok között Balta, Korbuly, Merza, Vertán nevű személyeket számolok.

A kötet névmutatóját összevetve a száz éve megjelent Szongott-genealógia felsorolásával megállapítható, hogy a szamosújvári tanár 367 családnevéből a mostani kötetben 225-öt megtalálunk. A kimaradt nevek zöme ma már nem használatos, akár névváltoztatás, akár a család kihalása miatt.

Gudenus könyve tehát jóval többről szól, mint a felsorolt 53 nemesi családról. Benne van majdnem a teljes magyarörménység. Ugyanakkor mindaz, amit a könyvön túl tudunk ezekről a családokról, történelmünk gazdagságát, a kutatás folytatásának szükségét bizonyítja. Szembeötlő, hogy a felsoroltak kivétel nélkül már rég nem örmény családnevek! Hanem kizárólag az erdélyi magyarörmény kultúra bizonyítékai!

A világon bárhol találkozánk a tipikusan *-ian*, *-an* végződésű keleti örmény névvel, ebből nem lehetne következtetni az illető származási helyére. De egy Govrik, egy Korbuly vagy Verzár családnév hallatán azonnal Erdély jut eszünkbe, Erdély befogadókészsége, amely új hazát adott üldözött őseinknek, a gyarapodás minden lehetőségét, a magyarsággal kölcsönös célok jegyében.

Ez bűn?

Ez a könyv a múltunkról szól, a jelennek. Őseink üzennek általa, de életükről alig néhány adat áll rendelkezésünkre.

Két feladat azonnal szembeötlik: előbb pontosítani a kötetbeli közléseket, másodsorban kiterjeszteni a kutatást az összes magyarörmény családra. Ezt a feladatot már csak közösen tudjuk elvégezni, minden család gyűjtve történetének adatait, majd az eredményeket összegezve mindezt publikálni kell.

Mint már kifejtettem, a szamosújvári és újabban a budapesti örmény múzeumok rémisztő példáiból okulva, ellenzem bármilyen gyűjtemény létesítését - a nyomtatást tartva a leghatásosabb megoldásnak.

Felmérhetetlen ennek a könyvnek a haszna, több szempontból.

Nem arra gondolok, hogy a 10-15 éve Magyarországra küldött keleti testvéreink közül egy sincs benne, hiszen nem is lehetne.

Arra azonban igen, hogy nekik - miként látható - teljesen más a feladatuk, mint volt 350 éve magyar földön élő örmény őseinknek. Keleti testvéreink inkább missziót teljesítenek hazánkban - őseink hite szerint, katolikus szemmel nézve - eretnek missziót.

A keleti örmény egyház, amely ortodox (de apostolinak szereti nevezni önmagát, a meséket véve alapul), gregoriánus (alapítója neve szerint), lényegében, hite szerint – monofizita. Márpedig a katolikus egyház álláspontja: a monofizitizmus eretnekség.

Nem is annyira a magyarörmény nemesek nagy száma, jóval inkább a magyar társadalomban betöltött, kiemelkedő szerepük fontos.

Hol vannak tőlük az utódok, és hol vannak ettől azok a kisebbségi kalandorok, akik őseink nevében - de létüket tagadva - emléktáblákat, szobrokat állítanak, díjakat osztogatnak? Valószínű, hogy immár határozottabban kell tiltakoznunk.

Tekintettel arra az örvendetes körülményre, hogy majd minden magyarörmény család legalább egy-egy hírneves személyiséget adott a magyar társadalomnak - ebben az ügyben az összes magyarörmény család érintett.

Számtalan egyesületünk van, amely felvette kiemelkedő magyarörmények nevét - ők ugyancsak kötelesek föllépni a mostani névtulajdonítás ügyében. A hozzátartozók, családtagok beleegyezése nélkül ezentúl ne lehessen - őseik nevét felhasználva - avatni, díjazni.

Érthető, hogy a nemesi családok esetében még érdekesebb az állapot, de mindenképpen keresni kell ennek jogi megoldását.

A könyvben foglaltak köteleznek minket, utódokat, hogy megvédjük örökségünket, őseinket, hitüket, cselekedeteiket az aktuális agy mosástól. Ne állapítsa meg a Magyar Rádió egyetlen szerkesztője sem, hogy jó hírnevünket az első világháború után betelepülteknek köszönhetjük. Botcsinálta újságíró óvakodjék aláírni a rólunk hamis állításokat közlő interjút. Mert mi vagyunk a "fából vaskarika" - miként országos elnökünk méltatta létezésünket.

Igen, ez egy majdnem 400 éves vaskarika, a legnemesebb ércből: maga a történelem.

A millennium alkalmából megjelent kötet méltó megemlékezésünk őseinkről, akiknek erdélyi letelepedésünket és katolikus hitünket köszönhetjük. Az eltelt évszázadok bebizonyították mindkét választás helyességét. Ezért, akárhányszor kezünkbe vesszük ezt a gyönyörű könyvet, gondoljunk egy pillanatra bölcs öregjeinkre hálával: örményekre és magyarokra.

Budaörs, 2000. november 4.

• Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja az adományok gyűjtését az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Megköszönjük az eddig hozzánk eljuttatott adományokat, továbbítjuk azokat. Pénzbeli adományokat az egyesület bankszámlájára is be lehet fizetni.

• Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Hilton fiók: 10100723-72594972-00000007

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Székhelye: 1015. Budapest Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest Pf., 70.

Telefon: 201-1011, fax/tel: 201-2401.

Elnök: dr. Issekutz Sarolta, fogadóidő minden szerdán 16-18 óra között.

Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek

A Budapesti Örmény Kisebbségi Önkormányzatok Társulása havonta megjelenő kiadványa

Felelős kiadó: dr. Issekutz Sarolta

Szerkesztő: Dávid Csaba

Munkatársak: dr. Borszéki Béla, Fancsali János

Szerkesztőség: 1251 Budapest Pf. 70. Tel: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401